

Спречување и борба
против трговија со луѓе

ЏЕБЕН ВОДИЧ ЗА ТРУДОВИТЕ ИНСПЕКТОРИ ЗА ОТКРИВАЊЕ И ПРЕЛИМИНАРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ЖРТВИТЕ НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ

Спречување и борба
против трговија со луѓе

Катја-Пиа Јену
Санија Бурарева

Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

**ХОРИЗОНТАЛЕН ИНСТРУМЕНТ ЗА
ЗАПАДЕН БАЛКАН И ТУРЦИЈА**

„Спречување и борба
против трговија со луѓе“

**ЏЕБЕН ВОДИЧ ЗА
ТРУДОВИТЕ ИНСПЕКТОРИ ЗА
ОТКРИВАЊЕ И ПРЕЛИМИНАРНА
ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА
ЖРТВИТЕ НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ**

Автор
КАТЈА-ПИА ЈЕНУ, меѓународен експерт
САНИЈА БУРАГЕВА, национален експерт

декември 2017 година

Совет на Европа

СОДРЖИНА

ВОВЕД	7
1. УЛОГА НА ТРУДОВИТЕ ИНСПЕКТОРИ	7
2. ДЕФИНИЦИЈА НА ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ ЗАРАДИ ЕКСПЛОАТАЦИЈА НА ТРУДОТ	8
3. ИНДИКАТОРИ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ЖРТВИТЕ НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ	10
4. КОРИСНИ ПРАШАЊА ШТО ТРЕБА ДА ГИ ПОСТАВИТЕ	13
5. ШТО ТРЕБА ДА НАПРАВИТЕ?	15

Сите права се задржани. Ниту еден дел од публикацијата не смее да се умножува, преведува, репродуцира или пренесува, во било кој облик и со преку било кое средство, електронско (ЦД ром, интернет итн.) или механичко, вклучително и фотокопирање, снимање или архивирање на податоците или преку систем за пронаоѓање на податоци, без претходно писмено одобрение од Директоратот за комуникации (F-67075 Стразбург, Цедекс или publishing@coe.int)

Публикацијата е изготвена со помош средства од заедничката програма на Советот на Европа и Европската Унија. Содржината на публикацијата на никаков начин не може да се смета дека го одразува официјалното гледиште на Советот на Европа и на Европската Унија.

Публикувано во рамките на проектот за „Спречување и борба против трговија со луѓе“.

Печатење, дизајн и дизајн на корица
Датапонс, Скопје

Авторски права©2017
Совет на Европа

Овој џебен водич е подготвен како алатка наменета за трудовите инспектори за откривање и прелиминарна идентификација на жртви на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Исто така, водичот им дава јасни насоки на трудовите инспектори што да прават кога ќе откријат претпоставена жртва.

Џебниот водич содржи јасни и оперативни индикатори, и со нивна имплементација се очекува да се зголеми откривањето и прелиминарната идентификација со што ќе се обезбеди навремена помош на жртвите.

Со вклучување на трудовите инспектори во прелиминарна идентификација на жртви од трговија со луѓе се очекува зајакнување на интер-институционалната соработка на локално и национално ниво помеѓу засегнатите страни во борбата против трговија со луѓе.

1. УЛОГА НА ТРУДОВИТЕ ИНСПЕКТОРИ

Трудовите инспектори имаат клучна улога во откривањето и во прелиминарното идентификување на жртви на трговија со луѓе. Имајќи ја предвид нивната клучна улога во имплементирањето на трудовите стандарди, вклучително и укинувањето на робовскиот труд како резултат на трговија со луѓе на меѓународно, национално и регионално ниво, трудовите инспектори се вклучени во борбата против трговија со луѓе во смисла на нудење ефективна помош и поддршка на жртвите на трговија со луѓе.

Трудовите инспектори може да откријат жртви на трговија со луѓе во текот на инспекциите на работните места или доколку жртвата сама побара помош. Исто така, може да се случи пријател на жртвата или граѓанин да контактира со Инспекторатот за труд и да даде информација за потенцијален случај на трговија со луѓе.

Трудовите инспектори може да сретнат жртви на трговија со луѓе од други форми на експлоатација (на пример, сексуална експлоатација), но овој џебен водич се фокусира на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, за која се надлежни трудовите инспекции. Насоките и процедурите опишани во Дел 5 се применуваат за сите форми на експлоатација.

2. ДЕФИНИЦИЈА НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ ЗАРАДИ ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЈА

Трговија со луѓе претставува регрутирање и превоз на лица со примена на сила, измама или со злоупотреба на моќ заради нивно експлоатирање.

Главни елементи на трговијата со луѓе

АКТИВНОСТ	СО ПОМОШНА	СРЕДСТВА	СО НАМЕРА ЗА	ЕКСПЛОАТАЦИЈА
<ul style="list-style-type: none"> - Регрутирање - Превоз или трансфер - Влез 		<ul style="list-style-type: none"> - Закана или примена на сила - Киднапирање - Принуда - Измама - Изнудување - Злоупотреба на моќ - Злоупотреба на позиција на ранливост 		<ul style="list-style-type: none"> - Принудна работа или принудни услуги - Ропство или практики слични на ропство (на пример услуги на слугинки)

Сите три елементи мора да бидат присутни и взаемно поврзани за да се класифицира делото како трговија со луѓе (со исклучок на деца, кога не е неопходно да се имаат индикатори за средствата).

Кривичен законик во член 418-а ја дефинира трговијата со луѓе на следниов начин:

„(1) Тој што со сила, сериозна закана доведува во заблуда или други форми на присилба, грабнување, измама, со злоупотребување на својата положба или на состојбата на бременост, немоќ или физичка или ментална неспособност на друг, или со давање или примање пари или друга корист заради добивање согласност на лицето кое има контрола на друго лице или на друг начин врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа лица заради експлоатација по пат на проституција или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, ропство, присилни бракови, присилна фертилизација, незаконито посвојување или нему сличен однос, питачење или експлоатација заради со закон забранети активности или недопуштено пресадување делови од човечкото тело, ќе се казни со казна затвор од најмалку четири години.“

Во националното законодавство не постои дефиниција за принудна работа, но Конвенцијата за принудна работа бр. 29 на МОТ ја дефинира принудната работа како:

„Секоја работа или услуга што ја извршува некое лице под закана за казна за што лицето не се понудило доброволно“.

Секоја работа или услуга: опфаќа секаков вид работа, вработување или занимање, вклучително и домашна работа и слугување.

Секое лице: се однесува на возрасни лица, на деца, на државјани на сопствената држава, и на странски државјани. Исто така, се однесува и на илегалните мигранти.

Закана за казна: се однесува на различни видови принуда, како што се закани, насилство, задржување на документите за идентификација, неисплатување на плати.

Доброволно: значи со согласност да влезе во работен однос и слободно да се отповика договорот за работен однос.

Во случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, жртвата често првично доброволно го прифаќа договорот за работен однос, но подоцна ја открива измамата и/или не е слободна да ја напушти работата. Според тоа, многу е важно да се запомни дека ако работодавецот или лицето што регрутира применило измама или принуда, почетната согласност станува ирелевантна.

3. ИНДИКАТОРИ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ЖРТВИТЕ НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ

Индикаторите се користат како практичен водич за проценки што ги вршат одговорните официјални лица¹/организации² кои се среќаваат со жртви или со претпоставени жртви³ на трговија со луѓе.

Специфичните индикатори се однесуваат на одредени видови трудова експлоатација на жртвите на трговија со луѓе:

Принудна работа

- Лица што извршуваат понижувачка или опасна работа без соодветна заштитна опрема,
- Лица контролирани на нивните работни места преку надзорни камери, заклучени се и/или изолирани на далечни локации без достапни средства за превоз,
- Немаат можност да се движат слободно и вршат работа на изолирани локации,
- Работат поголем број часови или денови без пауза, без слободни денови и без право на боледување, надвор од пропишаното национално законодавство и без право на жалба,
- Се дисциплинираат преку казнување (физичко или финансиско),
- Личните документи им ги задржува работодавецот,
- Работодавецот ги нема потребните документи за нивното вработување,
- Тие се измамани во поглед на законитоста на нивната работа,
- Работодавецот не е во можност да обезбеди евиденција за исплатените плати на работниците,
- Не постојат извештаи за здравјето и за безбедноста на работа,
- Има информации за повреда на законите за работните односи и за заштитата на работа,
- Евидентирани се хронични болести како резултат на принудната работа,
- Тие сметаат дека мора да работат против нивната волја,
- Исплашени се дека ќе биде откриен нивниот нерегулиран статус.

Принудно слугување на возрасни и деца во извршување домашни работи

- Тие живеат во семејства во кои се експлоатирани,
- Ангажирани се да работат неадекватни работи,

¹ Министерство за внатрешни работи - Единица за борба против трговија со луѓе и шверцување мигранти, Министерство за труд и социјална политика - Национален механизам за упатување и Центри за социјална работа.

² Трвовите инспектори и здруженијата на граѓани ги идентификуваат претпоставените жртви на трговијата со луѓе.

³ Потенцијална жртва на трговија со луѓе: лице што покажува знаци дека е жртва на трговија со луѓе, но не е формално идентификувана од надлежните органи или одбива формална идентификација.

- Јадат одделно од членовите на семејството,
- Ги јадат остатоците од храната,
- Немаат приватен простор и спијат на несоодветни места,
- Никогаш не излегуваат надвор сами и не комуницираат со околината,
- Тие се предмет на навреди, малтретирања, закани и насилства,
- Се дисциплинираат преку физичко казнување.

Индикатори за деца⁴ жртви на трговија со луѓе

Општи индикатори за идентификација на децата жртви на трговија со луѓе

- Тие немаат контакт со родителите/старателите,
- Ги немаат своите документи за лична идентификација или имаат лажни документи,
- Патуваат сами, без нивните родители/старатели,
- Возрасните со кои живее детето ги поседуваат неговите документи и/или согласноста од нивните родители,
- Лажат за својата возраст или не знаат колку години имаат,
- Не одат на училиште, не знаат да читаат и да пишуваат,
- Занемарени се, за нив не се води грижа, гладуваат и несоодветно се облечени,
- Немаат здравствена заштита,
- Се обидуваат да ги избегнат службените лица,
- Изгледаат срамежливо, исплашено, уморно, збунето и покажуваат знаци на физичка и ментална злоупотреба,
- Покажуваат значајни промени во нивното однесување кое не е во согласност со нивната возраст,
- Имаат модринки на различни делови од телото,
- Немаат пријатели,
- Немаат време за играње,
- Немаат слобода на движење,
- Живеат во супстандардни услови,
- Превозот до државата/регионот е платен од други лица, а тие го отплаќаат со работа,
- Немаат пари или имаат големи износи пари,
- Има информации дека некое лице било купено/продадено.

⁴ Дете жртва на трговија со луѓе е лице на возраст под 18 години.

Принудна работа

- Работат на сточарски фарми/мали фарми за млечни производи, земјоделски работи, во салони за масажа, ноќни клубови, ресторани, фабрики, погони, рудници, плантажи итн.
- Нивното движење е контролирано од други лица,
- Работат неадекватни работи за нивната возраст, во неадекватни услови, работат голем број часови, без паузи и слободно време, при што нивната работа не е усогласена со законот, имајќи ја предвид нивната возраст,
- Се дисциплинираат со помош на физичко/финансиско казнување, имаат ограничени оброци и движење,
- Опремата и алатите се приспособени за детска возраст,
- Показуваат страв и вознемиреност, покорни се и/или исплашени,
- Им се закануваат дека ќе бидат пријавени на органите за спроведување на законот.

4. КОРИСНИ ПРАШАЊА ШТО ТРЕБА ДА ГИ ПОСТАВИТЕ

Во случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, жртвите не се сметаат себе си секогаш за жртви. На пример, би можело да се случи да побараат ваша помош само за неисплатените плати. Според тоа, од клучно значење е трудовиот инспектор да ја земе предвид можноста за трудова експлоатација секогаш кога постојат индикатори. Трудовиот инспектор може да направи прелиминарна идентификација на жртвата на трговија со луѓе со помош на индикаторите наведени во Делот 3 и со прашањата наведени подолу.

Запомнете дека дури и илегалните мигранти може да бидат жртви на трговија со луѓе и нивниот случај треба да се истражи пред нивната депортација.

Кога разговарате со претпоставена жртва, не користете го работодавецот или надзорникот како преведувач. Ако со претпоставената жртва не зборувате ист јазик, користете професионален преведувач.

Подолу е дадена листа на корисни прашања што може да им ги постават трудовите инспекторите на работниците во текот на инспекцијата:

- Дали работникот има слобода да ја напушти својата работа?
- Дали работникот чувствува дека може да се случи нешто лошо ако ја напушти работата?
- Дали работникот е злоупотребуван физички, ментално или сексуално?
- Дали некој му се заканувал на работникот или на неговото семејство?
- Дали работникот ги има кај себе пасошот и личната карта?
- Колкава плата добива работникот?
- Дали е тоа износот што му бил ветен?
- Колку часови работи работникот?
- Дали работникот има банкарска сметка или кредитна/дебитна картичка?
- Дали ги користи лично или дали до нив има пристап работодавецот?
- Дали работникот треба да плаќа дел од платата или дали постојат други трошоци што му се одбиваат од платата?

5. Закон за работните односи, член 53 став 3 (Консолидирана верзија), „Службен весник“ бр. 167 од 28 септември 2015 година

- Дали работникот ја разбрал содржината на договорот за работа?
- Каде живее работникот?
- Дали работникот платил за да ја добие работата?

Обезбедете дополнителни информации:

- Дали има претходни жалби против работодавецот?
- Дали е регулиран статусот на вработување на работникот преку приватна агенција за вработување – односно дали договорот е потврдено од служба што е надлежна за посредување при вработувањето⁶?
- Дали работата што ја извршува работникот е сезонска или привремена?
- Дали работникот има сопствена евиденција/белешки за своето работно време?

Ова е важна информација за да се спореди со информацијата на работодавецот.

- Ако постојат индикатори за тоа дека работниците спијат на работното место, фотографирајте ги тие живеалиштата. Веројатно работодавецот ќе ги отстрани трагите откако ќе го напуштат работното место.

5. ШТО ТРЕБА ДА НАПРАВИТЕ?

Пристап до претпоставената жртва на трговија со луѓе во текот на инспекцискиот надзор⁶

Бидете внимателни, бидејќи жртвите на трговија со луѓе се трауматизирани и се под сериозна закана од трговците. Тие ќе немаат доверба во вас и нема веднаш да соработуваат и да ви ја кажат вистината.

Додека разговарате со работниците (претпоставени жртви), почитувајте ги следниве принципи:

- Обезбедете сигурност, безбедност и удобно место за разговорот,
- Обезбедете тајност,
- Почитувајте ја приватноста на претпоставената жртва,
- Обезбедете согласност за разговорот,
- Известете ги за нивните права,
- Поставувајте прашања на чувствителен и на рационален начин,
- Поставувајте отворени/затворени прашања (што, каде, кога),
- Ставете ги настрана сите предубедувања и предрасуди,
- Слушајте активно и отворено,
- Не повредувајте ги,
- Верувајте им и не судете им,
- Останете професионални,
- Внимавајте жртвата да не се обвинува себеси за тоа што се случило,
- Побарајте ги објективните индикатори за принуда и измама што може да се искористат во постапката против работодавецот,
- Направете прелиминарна процена во однос на видот помош што и е потребна на жртвата (лекарска, психолошка или правна помош, преведувач и др.) за да бидат контактирани соодветните надлежни органи и водечки механизми.

Соберете податоци за да ги потврдите индикаторите

Според листата на индикатори, проценете кои може да се применат во соодветната ситуација и во текот на натамошниот инспекциски надзор фокусирајте се на соодветна и

⁶ Права на жртвата: на информација, на посебно сместување на место што е безбедно, на официјална заштита, на физичка и на психолошка помош и на здравствена заштита, на недискриминација, на почитување на мислењата и на ставовите, на доверливост, на заштита на идентитетот и на преведувач и, секако, обезбедување на сите неопходни работи (храна, вода, одмор). Претставник на родителот/старателот од Центарот за социјална работа мора да биде присутен во текот на разговорот со дете.

точна проценка на овие индикатори.

Трудовиот инспектор⁷ треба да обезбеди неопходни докази што ќе помогнат за соодветна квалификација на чинот и за донесување правилна одлука. Со цел да направи успешна инспекција и точна прелиминарна идентификација на жртви на трговија со луѓе, трудовиот инспектор треба:

- Да ги идентификува сите лица што се присутни/затекнати на нивните работни места,
- Да го провери идентитетот на работниците и другите што се затекнати во текот на инспекцијата (член 11 од Законот за инспекција на трудот),
- Да им побара документи за лична идентификација (лична карта, пасош) на лицата што се затекнати на работа кај работодавецот (член 11 од Законот за инспекција на трудот),
- Да спроведува доверливи разговори и да разговара со вработените и со сите други чии информации може да бидат употребени како доказ во постапката што следува по инспекцискиот надзор,
- Да изврши разговор со работодавецот,
- Ако постојат претходни информации за наводни случаи на трговија со луѓе, во текот на инспекцискиот надзор инспекторот треба да го користи методот на директно набљудување за да процени определена ситуација и со тоа да ги потврди добиените информации,
- Ако е неопходно, да побара асистенција од надлежен државен орган, на пример, од Министерството за внатрешни работи (член 11 од Законот за инспекција на трудот),
- Да ги собира неопходните податоци и информации преку преглед на деловни книги, регистри, договори и други акти на работодавецот (член 11 од Законот за инспекција на трудот),
- Да ги провери општите и специјалните акти, датотеки и документи,
- Да побара од работодавецот да достави копии од неопходните документи и да побара документите што се на друг јазик да бидат доставени на македонски јазик, преведени од овластен судски преведувач (член 24(1)1 од Законот за инспекција на трудот),
- Да провери дали работодавецот соодветно ги чува сите документи и евиденцијата во областа на трудот (член 2 од Законот за евиденциите во областа на трудот).

Споделување информации за претпоставената жртва на трговија со луѓе со:

- Вашите претпоставени,
- МВР – Единица за борба против трговија со луѓе и криумчарење мигранти, ако постојат индикатори што го потврдуваат сомневањето дека некое лице е претпоставена жртва на трговија со луѓе на:

- Телефон +38923 142377

Мобилен телефон +38970383896 (достапен 24/7)

- Министерство за труд и социјална политика - Национален механизам за упатување на жртви на трговија со луѓе:

Мобилен телефонски број +38976456795 и +38975 311726

За повеќе информации:

- www.nacionalnakomisija.gov.mk

- www.mtsp.gov.mk

⁷ Во согласност со националното законодавство, инспекторот е обврзан да ги чува како службена тајна сите податоци што ги дознал при вршењето на надзорот, особено информациите што се однесуваат на личните податоци на работникот што поднел пријава, како и информацијата дека надзорот е извршен врз основа на пријава (член 15 од Законот за инспекција на трудот).

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

343.431(036)

ЈЕНУ, Катја-Пиа

Џебен водич за трудовите инспектори за откривање и прелиминарна идентификација на жртвите на трговија со луѓе / автори Катја-Пиа Јену и Санија Бурарева. - Скопје : Превенција и борба со трговија со луѓе, 2017. - 16 стр. ; 25 см

Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-66099-3-1

1. Бурарева, Санија [автор]

а) Трговија со луѓе - Идентификација на жртви - Трудови инспектори - Водичи

COBISS.MK-ID 105449482

Џебниот водич е подготвен како алатка за трудовите инспектори за откривање и за вршење прелиминарна идентификација на претпоставените жртви на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Исто така, водичот им дава јасни насоки на трудовите инспектори во однос на тоа што да прават кога ќе откријат потенцијална жртва. Џебниот водич содржи јасни и оперативни индикатори, чија имплементација ќе ги зголеми откривањето и прелиминарната идентификација и ќе го олесни давањето помош на жртвите. Исто така, ќе ја зајакне интер-институционалната соработка на локално и на национално ниво меѓу засегнатите страни во борбата против трговија со луѓе.

Council of Europe Office in Skopje <http://horizontal-facility-eu.coe.int>
Filip II Makedonski, br.3, Deloven Centar "Soravija" horizontal.facility@coe.int
1000 Skopje [jp.horizontal.facility](https://www.facebook.com/jp.horizontal.facility)
Tel: +389 2 32 56 900 [@CoE_EU_HF](https://twitter.com/CoE_EU_HF)

MKD

Советот на Европа е водечка организација за човекови права на европскиот континент. Се состои од 47 земји членки, од кои 28 се членки на Европската Унија. Сите земји членки на Советот на Европа се обврзале да ја почитуваат Европската конвенција за човекови права, мултилатерален договор кој е изготвен со цел да се обезбеди почитување на човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права го надгледува спроведувањето на Конвенцијата во земјите членки.

Европската Унија е единствено економско и политичко партнерство помеѓу 28 демократски европски држави. Нејзините цели се мир, просперитет и слобода за нејзините 500 милиони граѓани – во еден поправеден и побезбеден свет. Со цел да се реализираат нејзините активности, државите членки на ЕУ воспоставиле тела кои управуваат со ЕУ и го усвојуваат нејзиното законодавство. Главните тела се Европскиот Парламент (кој ги претставува европските народи), Советот на Европската Унија (кој ги претставува националните влади) и Европската Комисија (која ги претставува заедничките интереси на ЕУ)

www.coe.int

<http://europa.eu>

Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe